

Vi i psykiatrin måste tala om det mest förbjudna

2024-02-01 13:33

Konstnären Anna Odell blev gravid med en skötare när hon tvångsvårdades - i strid med både lag och etik. Oförläpigt av vården, kommenterar psykiater Peder Björling. Livräddande, enligt Odell själv.

Omtumlad lämnar jag utställningen Rekonstruktion - Psyket av Anna Odell. När Odell var inlagd med psykiatrisk tvångsvård för psykos på 1990-talet blev hon förförd av en mentalskötare och fick barn med honom. Verket undersöker ett tabu, när vårdpersonal utnyttjar en patients underordnade ställning i strid med både lag och etik. För vem är i ett mer utsatt läge än den människa som både är psykotisk och under tvångsvård? Odell hävdar dock att hon ville detta, att relationen, graviditeten och barnet var det som gjorde att hon kunde återvända till livet.

På utställningen hör vi Odells rekonstruerade telefonintervjuer med sina vårdare. De beskriver att de verkligen brydde sig om henne. Att de därför gick utanför de professionella ramarna i hållning och ibland handling. De verkar åtminstone i efterhand förstå att detta inte var okej. Samtidigt sägs det att den vårdare som deltog i denna tvångsvård förförde Odell och höll det hemligt för kollegerna i flera månader.

Då relationen avslöjades fick vårdaren lämna arbetslaget. I övrigt verkar inget ha hänt. Överträdelsen varken anmäldes eller journalfördes.

Ann Heberlein, som själv har erfarenhet av sluten psykiatrisk vård, beskriver utifrån Odells verk, patientens utsatta situation som inlåst och underkastad vårdens regler och välvilja. Vårdens uppdrag är att skydda patienterna. En sexuell relation mellan personal och patient är alltid fel. Hon avslutar med att påtala att psykiatrin är ett låst rum och man behöver fråga vad som händer där inne egentligen. Jag ställer mig samma fråga. Hur kan sådant ske?

Även den gränslösa omtanken är skadlig.

Svenska Dagbladet Nyheter Näringsliv Kultur Ledare Debatt Logga in Prenumerera

Livet Skapsten

Kommentar

Peder Björling:
Vi i psykiatrin måste
tala om det mest
förbjudna

Anna Odell på Cecilia Hildens Gallery i Stockholm. Foto: Jonas Eriksson/TT

Konstnären Anna Odell blev gravid med en skötare när hon tvångsvårdades - i strid med både lag och etik. Oförläpigt av vården, kommenterar psykiater Peder Björling. Livräddande, enligt Odell själv.

Peder Björling
Publicerat 13:33

Detta är en kommentar. Eventuella felaktigheter som uttrycks är skribentens egna.

Omtumlad lämnar jag utställningen "Rekonstruktion - Psyket" av Anna Odell. När Odell var inlagd med psykiatrisk tvångsvård för psykos på 1990-talet blev hon förförd av en mentalskötare och fick barn med honom. Verket undersöker ett tabu, när vårdpersonal utnyttjar en patients underordnade ställning i strid med både lag och etik. För vem är i ett mer utsatt läge än den människa som både är psykotisk och under tvångsvård? Odell hävdar dock att hon ville detta, att relationen, graviditeten och barnet var det som gjorde att hon kunde återvända till livet.

Jag har arbetat som läkare inom psykiatrin i drygt 20 år. Jag har då och då hört om relationer eller rena övergrepp som patienter utsatts för av vårdpersonal. Jag har också några gånger träffat patienter som varit med om det, allt från flörtande vid enstaka tillfällen till övergrepp. I samtliga fall har det varit mycket skadligt för patienten. Konsekvenserna är flera: minskad tillit till vården, självtvivel, skam, skuld och andra problem. I en vårdmiljö, där den utsatte är sjuk och har sökt hjälp, blir konsekvenserna av övergrepp extra allvarliga och det blir en så kallad vårdskada.

I en undersökning i Belgien för några år sedan framkom att drygt 3 procent av psykoterapeuterna haft något sorts sexuell relation med en klient. Just nu söker Stockholms universitet terapeuter för en studie om erotisk överföring i terapi, vilket inte är detsamma som att något fysiskt skett förstås. Trots detta pratas det sällan i vården om att någon skulle vara för nära en

patient eller att man misstänker en relation.

Kanske är det ett problem, att det är så otillåtet att det inte kan pratas om och därför kan inte medarbetarna hindra att det sker? Vi måste våga se och prata om det för att hindra att det sker.

Även den gränslösa omtanken är skadlig. Ofta finns en outtalad eller uttalad önskan från patienten: Bryr du dig på riktigt? Tror du på mig? Kan du tycka om mig? Svaret från oss i vården måste dock alltid vara professionellt och bygga på patientens behov, inte våra egna. Att patienten uppfattar sin behandlare som engagerad och lagom varm är viktigt för bra resultat i behandlingen, det är tydligt visat i forskning. Många patienter kan beskriva hur otroligt viktigt det var med sjuksköterskan som höll om dem då de hade ångest en kväll på avdelningen. Andra patienter skulle må dåligt av samma handling.

Återigen belyser Odell vårdens ofullkomlighet.

Vi som är vårdpersonal måste hålla oss på den säkra sidan, i synnerhet när det gäller kroppskontakt eller att bli privata. Det går att uttrycka engagemang, omsorg, delad oro eller glädje, med ord och inom en professionell relation.

Odells verk genererade viktiga diskussioner bland oss kollegor på min psykiatriska avdelning. Många av oss uppskattade Odells tidigare verk okänd kvinna och de spännande men svåra frågor det väckte. Återigen belyser Odell vårdens ofullkomlighet, hur det mänskliga och ibland det farliga hos både vårdpersonal och patienter inte fullt kan hanteras i teorier och vårdrutiner. Trots Odells egen upplevelse av att relationen och graviditeten var bra för henne är händelser som dessa oförlåtliga.

Image-text:

Anna Odell på Cecilia Hillström Gallery i Stockholm.
Foto: Jonas Ekströmer/TT

Verket Under de senaste veckorna tilltagande

Retriever

vanföreställningar och avskärmning av och med Anna Odell. Foto: Cecilia Hillström Gallery

Extra-info:

Detta är en kommentar. Eventuella åsikter som uttrycks är skribentens egna.

Optional[© Svenska Dagbladet Premium]

Alla artiklar är skyddade av upphovsrättslagen. Artiklar får ej distribueras utanför den egna organisationen utan godkännande från Retriever eller den enskilde utgivaren.

Klicka här för att läsa webartikeln.